

І. В. Рожкова,

д. держ. упр., доцент, завідувач кафедри управління охороною суспільного здоров'я,

НАДУ при Президентіві України

Я. Ф. Радиш,

д. держ. упр., професор, професор кафедри управління охороною суспільного здоров'я,

НАДУ при Президентіві України,

О. В. Поживілова,

кандидат педагогічних наук, заступник начальника відділу медичних і аграрних наук

ВАК України

Н. О. Васюк,

аспірант, НАДУ при Президентіві України

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ ПРЕЗИДЕНТІВІ УКРАЇНИ ВПРОДОВЖ 1996—2011 РОКІВ

У статті проаналізовано систему підготовки фахівців з державного управління у сфері охорони здоров'я в Національній академії державного управління при Президентіві України впродовж 1996—2011 років.

The paper explores the system of specialist training in public administration in health care in the National Academy of Public Administration of Ukraine for 1996—2011 years.

Ключові слова: державне управління у сфері охорони здоров'я, фахівці у галузі охорони здоров'я, керівні кадри, дисертаційні дослідження.

Key words: governance in the health sector, experts in the field of health, executive staff, thesis research.

XXI століття поставило перед людською цивілізацією нові завдання. Життя на землі, проблеми здоров'я та довкілля загалом цікавлять учених і людство сьогодні більше, ніж космічні польоти та позаземні цивілізації.

Наталія Шульга, DT.UA, 20 серпня 2011 року. — С. 12.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За 20 років незалежності в Україні система охорони здоров'я постійно стикається з низкою проблем. На даний час у нашій державі відсутні стратегічний план розвитку та діяльності галузі охорони здоров'я, наступність та послідовність дій через часту зміну міністрів (за роки незалежності у нас змінилося 16 міністрів охорони здоров'я). Кількість та якість медичних спеціальностей не доведено до європейських стандартів, не впроваджено міжнародних програм підготовки медичних кадрів, а їх підготовка не відповідає вимогам сьогодення. Останніми роками Україна стала донором медичних кадрів для багатьох країн, щорічно втрачаючи понад 6 тис. фахівців. Їх кількість уже не перекривається щорічними випусками вітчизняних медичних вищих навчальних закладів. Зокрема, у Києві не вистачає понад 3 тис. лікарів та 4 тис. медичних сестер. Найбільше від дефіциту кадрів потерпають служба невідкладної допомоги, фтизіатрична служба, рентгенслужба, патанатоміч-

на та лабораторна служби. Укомплектованість лікарями на сучасному етапі складає 76%, третина працюючих — лікарі пенсійного віку, у столиці, зокрема, не вистачає близько 900 лікарів [1].

За оцінкою вітчизняних та зарубіжних експертів, не ефективним залишається управління галузі охорони здоров'я на всіх рівнях.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Питання розвитку та реформування сфери охорони здоров'я, стан її законодавчого забезпечення вже стали предметом розгляду багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. Щодо питань кадрового забезпечення сфери охорони здоров'я, підготовки наукових кадрів здоровоохоронної галузі досліджуються ученими А. Жаліло, О. Мартинюк, Я. Радишем, І. Рожковою, І. Солоненком та іншими науковцями.

Серед невирішених складових загальної проблеми є питання навчання нової генерації управлінців у сфері

охорони здоров'я на сучасному етапі.

Саме тому метою даної статті є аналіз стану підготовки фахівців державного управління у сфері охорони здоров'я в Національній академії державного управління при Президентові України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В умовах економічної нестабільності, соціально не орієнтованого ринку, що мали місце після 1991 року, медичний персонал ні теоретично, ні практично не був готовий до ефективних дій. Насамперед, це стосується керівників галузі охорони здоров'я усіх рівнів [1]. А розвиток галузі охорони здоров'я передбачає наявність високого потенціалу менеджерів охорони здоров'я — від первинної ланки до уряду, — які здатні інтегрувати людські та фінансові ресурси різних міністерств і відомств для надання громадянам ефективною медичною допомогою, зокрема й паліативної.

Саме тому, кадрове забезпечення державного апарату, в тому числі і сфери охорони здоров'я, висококваліфікованими і компетентними фахівцями, здатними ефективно працювати в органах державної влади та місцевого самоврядування, посідає одне з провідних місць в результативному управлінні галуззю охорони здоров'я.

Авторитетним в нашій державі вищим начальним закладом, випускники якого отримують диплом магістра державного управління, є Національна академія державного управління при Президентові України (далі — Національна академія, Академія) — головний вищий навчальний заклад IV рівня акредитації у системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та осіб місцевого самоврядування.

Академія створена на базі Інституту державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України Указом Президента України від 2 серпня 1995 року № 682 "Про затвердження Положення про Українську Академію державного управління та її загальної структури" [2].

За час існування Національної академії у місті Києві загальна кількість її випускників складає 5167 осіб (рис. 1).

Підготовка спеціалістів для управління охороною здоров'я в Національній академії здійснюється на кафедрі управління охороною суспільного здоров'я, яка була створена ще на базі Інституту державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України (Наказ директора Інституту державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України від 3 серпня 1994 року № 98) [3].

Дослідженням встановлено, що

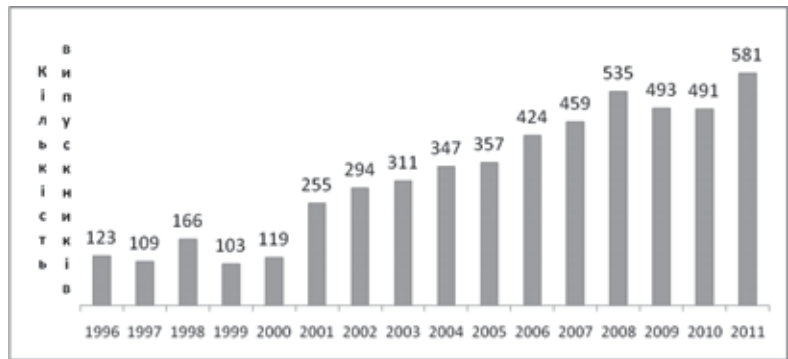

Рис. 1. Кількість випускників Національної академії з 1996 по 2011 рр.

за час існування кафедри управління охороною суспільного здоров'я удосконалювались підходи до підго-

Основні завдання кафедри у 1994 р.	Реалізація основних завдань кафедри на сучасному етапі
Науково-методичне забезпечення навчального процесу	Наукові дослідження кафедри спрямовані на удосконалення державної політики та державного управління охороною здоров'я в Україні відповідно до суспільних потреб, потреб перебудови галузі та міжнародних норм і стандартів. Окремими напрямками наукових досліджень є розробка та обґрунтування механізмів державного управління міжгалузевою співпрацею з охороною громадського здоров'я, децентралізації та підвищення ефективності управління на макро- та мікрорівнях, реформування фінансово-економічних засад галузі тощо.
Створення матеріально-технічної бази для навчання за програмою «Магістр управління охороною здоров'я» та короткотерміновими програмами для адміністраторів охорони здоров'я	Підготовка фахівців у сфері охорони здоров'я здійснюється на основі магістерської програми зі спеціальностей «Державне управління у сфері охорони здоров'я» та «Державне управління» (спеціалізація «Управління охороною здоров'я»).
Набуття слухачами практичного міжнародного досвіду з питань управління охороною здоров'я	У викладанні навчальних дисциплін спеціалізації використовується досвід зарубіжних університетів (викладачі кафедри проходили стажування у вищих навчальних закладах Канади, Словаччини, США, Франції та Чехії).
Участь та проведення науково-практичних семінарів та ін.	Викладачі кафедри неодноразово виступали з доповідями за кордоном на міжнародних конференціях і семінарах. Зокрема: щорічна конференція Європейської Асоціації з управління охороною здоров'я (1997, Гаага, Нідерланди; 2002, Варшава); конференція «Медичне страхування в перехідний період» (1998, Дубровник, Хорватія); Перша Американсько-Українська конференція з охорони здоров'я (2000, Вашингтон, США); Школа управління охороною здоров'я (1995–2000, Братислава, Словаччина); Конференція «Реформи в охороні здоров'я і стале фінансування» (2001–2003, Будапешт); Проект ЄС «Сприяння реформі вторинної медичної допомоги в Україні» (2007–2009, Київ, Україна); Конференція «Державне регулювання економіки та підвищення діяльності суб'єктів господарювання» (2010, Мінськ, Білорусія).
Видавнича діяльність	Науковий доробок викладачів кафедри узагальнено у 20 монографіях, одна із яких англійською мовою, 16 навчальних посібниках та понад 300 наукових статтях та матеріалах конференцій, присвячених актуальним питанням державної політики та державного управління охороною здоров'я, її реформуванням відповідно до сучасних суспільних потреб. Перекладено та видано 4 підручники, які використовуються при підготовці фахівців з управління охороною здоров'я в університетах країн Західної Європи, Канади та США, зокрема «Менеджмент охорони здоров'я», «Економіка охорони здоров'я», «Основи епідеміології», «Екологічне громадське здоров'я: від теорії до практики» та ін.

Рис. 2. Основні завдання кафедри управління охороною суспільного здоров'я Національної академії

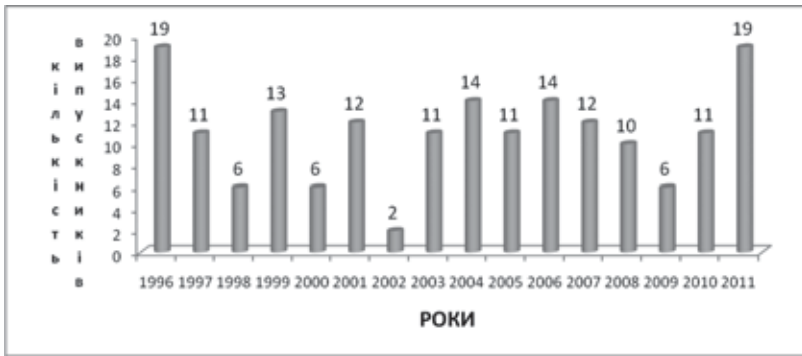

Рис. 3. Кількість випускників Національної академії у сфері охорони здоров'я з 1996 по 2011 рр.

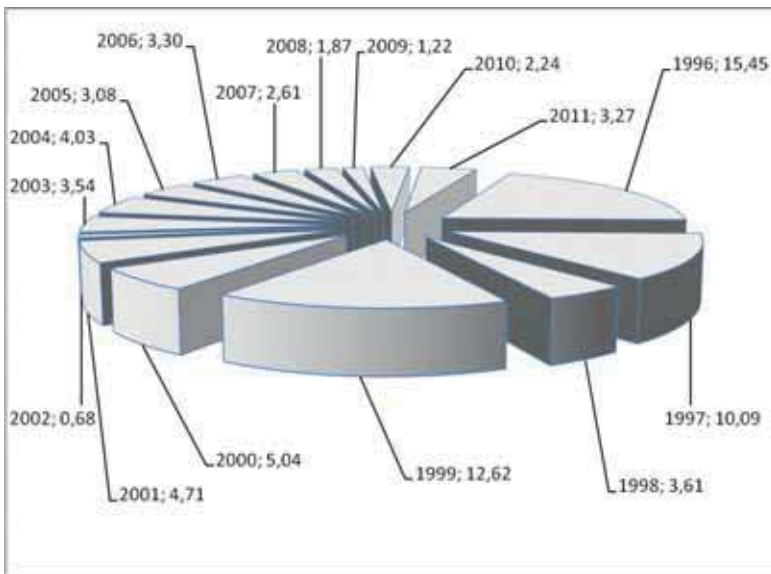

Рис. 4. Кількість випускників у сфері охорони здоров'я від загальної кількості (1996–2011 рр.) у %

товки керівників сфери охорони здоров'я та оновлювалися основні завдання кафедри відповідно до вимог часу (рис. 2).

Таким чином, основною метою діяльності кафедри на сучасному етапі є підготовка нової генерації фахівців для органів державного управління, місцевого самоврядування та галузі охорони здоров'я, які сприяли б удосконаленню та впровадженню державної політики і державного управління спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних із демографічною кризою, незадовіль-

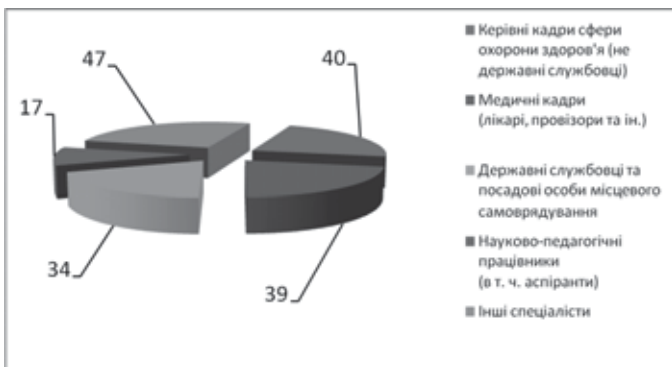

Рис. 5. Якісний склад випускників у сфері охорони здоров'я за період з 1996 по 2011 рр. до вступу в Національну академію (кількість осіб)

ним станом громадського здоров'я, значною суспільною стратифікацією щодо доступу до послуг з охорони здоров'я та медичного забезпечення, низькою економічною ефективністю діяльності галузі, незадоволенням значної частини громадян станом охорони здоров'я та медичного забезпечення, необхідністю розвитку міжгалузевої співпраці з охорони громадського здоров'я в Україні.

У 2009 році вперше прийнято на навчання слухачів за спеціальністю "Державне управління у сфері охорони здоров'я", відповідно у 2011 році відбувся і перший випуск магістрів, які навчалися за денною формою. До професійно орієнтованих навчальних дисциплін спеціальності "Державне управління у сфері охорони здоров'я" належать [4]:

- державна політика та стратегія в галузі охорони здоров'я;
- теорія і практика державного управління охороною здоров'я;
- державне управління охороною громадського здоров'я;
- економіка та фінансування охорони здоров'я;
- теорія та практика медичного страхування;
- порівняльний аналіз зарубіжних систем охорони здоров'я;
- законодавство в галузі охорони здоров'я та ін.

Спеціальність "Державне управління" (спеціалізація "Управління охороною здоров'я") передбачає вивчення таких дисциплін [4]:

- державна політика сфері охороною здоров'я;
- державне управління охороною здоров'я;
- економіка охорони здоров'я;
- державне регулювання здорового способу життя.

Станом на кінець 2010 р. випускниками Національної академії є 42 народних депутати України, з них 23 народних депутати України VI скликання; 3 міністри, 5 заступників міністрів; 5 голів та заступників у Державних комітетах України; 18 заступників голів облдержадміністрацій; 3 заступники Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, 5 міністрів, 14 заступників, 3 голови та 8 заступників голів комітетів Автономної Республіки Крим [4].

З 1996 по 2011 рр. загальна кількість випускників кафедри управління охороною суспільного здоров'я Академії становила 177 осіб (рис. 3), що складає 3,43% від загальної кількості її випускників (рис. 4).

Серед випускників кафедри є керівники сфери охорони здоров'я — недержавні службовці; лікарі; провізори; державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування, серед яких заступники Міністра охорони здоров'я України, керівники військово-медичної служби силових міністерств, керівники управлінь охорони здоров'я місцевих державних адміністрацій та інші спеціалісти; науково-педагогічні кадри тощо (рис. 5, 6).

Порівнюючи якісний склад випускників кафедри управління охороною суспільного здоров'я Національної академії за період з 1996 по 2011 рр. до вступу та після її закінчення, можна зробити висновок, що серед них існує тенденція до збільшення кількості керівних кадрів сфери охорони здоров'я (не державних службовців), державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування та науково-педагогічних кадрів. Тим ча-

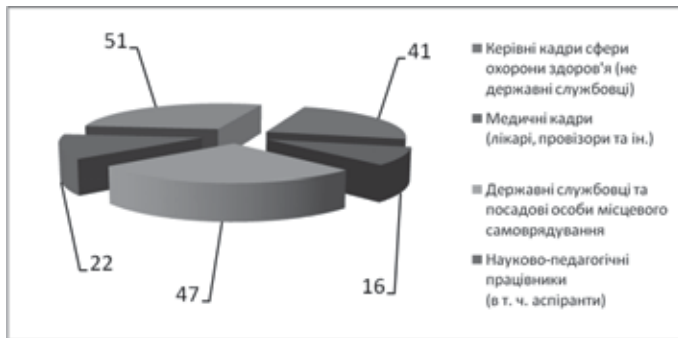

Рис. 6. Якісний склад випусників у сфері охорони здоров'я за період з 1996 по 2011 рр. після закінчення Національної академії (кількість осіб)

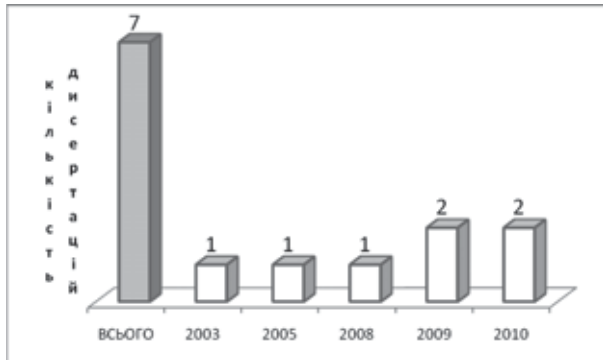

Рис. 7. Кількість захищених докторських дисертацій з державного управління охороною здоров'я з 2003 по 2010 рр.

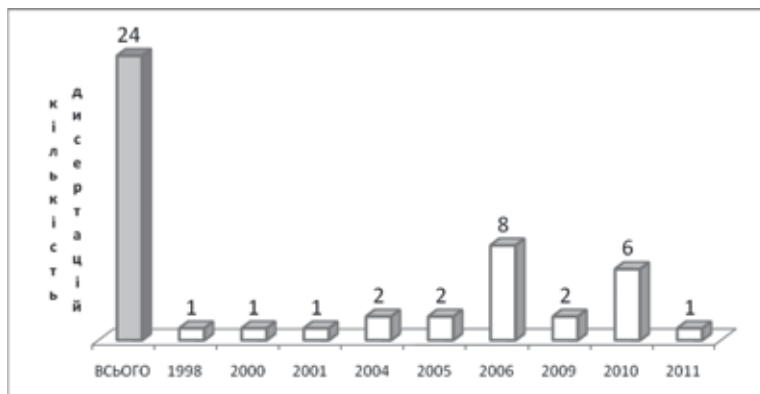

Рис. 8. Кількість захищених кандидатських дисертацій з державного управління охороною здоров'я з 1998 по 2011 рр.

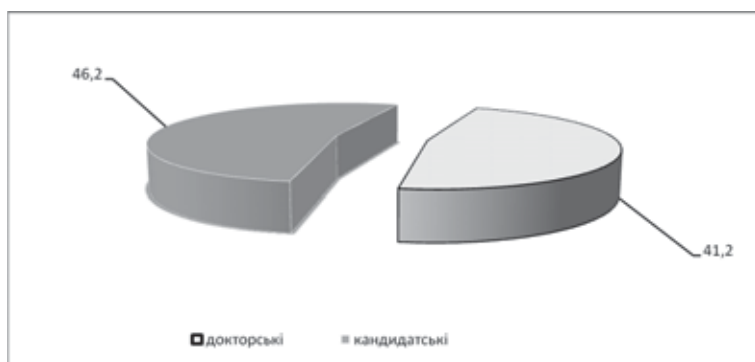

Рис. 9. Кількість захищених дисертаційних досліджень кафедри управління охороною суспільного здоров'я від загальної кількості захищених дисертацій з державного управління охороною здоров'я з 1998 по 2011 рр. %

сом зменшилась кількість лікарів та інших медичних кадрів.

Нами встановлено, що впродовж 1998—2010 рр. в Україні успішно захищено 17 докторських та 51 кандидатська дисертація, предметом дослідження яких були різні проблеми державного управління в галузі охорони здоров'я [5]. На кафедрі управління охороною суспільного здоров'я підготовлено і успішно захищено 7 докторських та 24 кандидатських дисертацій, що складає відповідно 41,2% та 46,2% від загальної кількості захищених дисертацій з державного управління в галузі охорони здоров'я (рис. 7, 8, 9).

Нами з'ясовано, що найбільший інтерес для дослідників становлять різні аспекти державної політики в галузі охорони здоров'я, найменше дисертацій захищено з питань медичної освіти та підготовки кадрів [5].

На даний час на кафедрі управління охороною суспільного здоров'я продовжується робота над 5 докторськими та 17 кандидатськими дисертаціями.

Таким чином, основні висновки проведеного дослідження полягають у тому, що навчання в магістратурі, аспірантурі та докторантурі Національної академії керівних кадрів сфери охорони здоров'я посідає особливе місце в їх професійній діяльності.

Сьогодні випусники академії репрезентують нову генерацію фахівців державного управління. Сучасні знання та уміння, отримані під час навчання, є необхідними для утвердження реальної демократії, соціальної справедливості, забезпечення прав і свобод людини, сталого розвитку на основі світових та європейських стандартів.

Подальші дослідження у даному напрямі мають стосуватися розробки практичних рекомендацій стосовно оновлення та вдосконалення змісту професійного навчання керівних кадрів у сфері охорони здоров'я з метою наближення його (змісту навчання) до змісту професійної діяльності цих управлінців.

Необхідно змінити ставлення кожного керівника до професійного навчання, забезпечити підвищення рівня мотивації та стимулювання для отримання і збагачення знань, навичок розвитку особистості.

Література:

1. Скрипник О. Медицина в дзеркалі незалежності / О. Скрипник // Дзеркало тижня. Україна. — 19 серпня 2011 р. — № 29.

2. Указ Президента України від 2 серпня 1995 року № 682/95 "Про затвердження Положення про Українську Академію державного управління та її загальної структури" [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=682%2F95>

3. Наказ директора Інституту державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України від 3 серпня 1994 року № 98 "Про створення кафедри управління охороною здоров'я".

4. Дані отримано із сайту Національної академії державного управління при Президентові України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/>

5. Радиш Я.Ф. Теоретичні проблеми державного управління системою охорони здоров'я в дисертаційних дослідженнях українських науковців: дванадцять років пошуків і здобутків (1998—2010 рр.) / Я.Ф. Радиш // Держава та регіони. — 2010. — № 4 — С. 177—189.

Стаття надійшла до редакції 29.08.2011 р.